

E. de Laveleye: „Om Ejendomsretten”.

Professoren i Nationaløkonomi ved Universitetet i Lüttich, Emile de Laveleye, har nylig beriget den økonomiske Literatur med et ypperligt Værk: «De la propriété et de ses formes primitives».

Blandt de dygtige Økonomer, Belgien har frembragt, indtager Laveleye en fremragende Plads. Med den franske Elegance og Klarhed forbinder han en — særlig for Franskmand — højst usædvanlig Lærdom og et sjældent Kjendskab til fremmede Forhold. Vidnesbyrd herom har han nedlagt i sine talrige Skrifter. Foruden særligt at behandle forskjellige Landes landøkonomiske Forhold, har han skrevet om politiske Emner, om den internationale Voidgiit, om Undervisningsspørgsmaai, om de skjønne Kunster osv. osv. Ja han har endog oversat Nebenlungenlied og Edda. Hans Skrifter, hvoraf flere ere blevne oversatte paa adskillige Sprog, have tildraget sig betydelig Opmærksomhed; men størst Opmærksomhed fortjener utvivlsomt hans nyeste Værk, der bærer den ovenfor anførte Titel.

I sit særdeles smagfulde Værk «Om Ejendomsretten» fortæller Laveleye os, hvorledes Grundejendommen overalt har udviklet sig og om hvorledes Uligheden i Ejendomsforholdene er opstaaet. Vi læse der om det ejen-

dommelige Jordfællesskab hos de slaviske Folk og de gamle Germaner, paa Java og i Indien, hos Araberne og mange andre Folk. Vi læse om Guldalderens og Oldtidens Ejendomsfællesskab. Vi gjøre Bekjendtskab med den spartanske og romerske Ejendomsret. Vi se, hvorledes Landsbyens kollektive Ejendomsret efterhaanden gaar over til Familiens. Vi stifte Bekjendtskab med den højst mærkelige Ordning af Jordejendommen i de schweiziske Skovkantonner. Vi erfare, hvorledes Forholdene ere og vare i England, Frankrig, Belgien, Nederlandene, Tyrkiet, Kina osv. osv. I et Slutningskapitel faa vi endelig en Udsigt over Ejendomsrettens Theori.

Idet vi forbeholde os i et følgende Hæfte at meddele Læserne nogle af Laveleyes højst interessante Undersøgelser, skulle vi i Dag give en Oversættelse af Værkets Indledning, der giver et veltalende Udtryk for den Tanke, der har været den ledende for Forfatteren. Vi lade saaledes paa en Maade Forfatteren selv anmelde sin Bog.

Mellem Aandsretningen ved Slutningen af nærværende og ved Slutningen af forrige Aarhundrede er Modsætningen skærende. Da vare alle Samfundsklasser begjærlige efter Forbedringer og opfyldte af Forhaabninger. Overbevist om Menneskeslægtens medfødte Godhed troede man, at man, naar man vilde sikre den Frihed og Lykke, kun behøvede at rette eller snarere tilintetgjøre Fortidens Institutioner, der havde bevirket Folkets Trældom og Elendighed. «Mennesket er født frit, og overalt er han i Lænker!» havde Rousseau udraabt. Det attende Aarhundrede og den franske Revolution svarede: «Lad os bryde disse Lænker, og paa Brudstykkerne af dem skal

den universelle Frihed herske! Nationerne ere Brødre; kun Tyrannerne væbne dem imod hverandre; lad os styrte vore Undertrykkere, og Nationernes Broderskab vil befæste sig.» Beruset af disse smigrende Illusioner troede man at se en ny Retfærdigheds- og Lyksaligheds-Æra aabne sig for den frigivne og foryngede Menneskeslægt. Nu til Dags tale vi fremdeles om Reformer, men det er med et nedtrykt Sind, thi vi have kun svag Tillid til disse Bestræbelsers endelige Held.

Vi have afskaffet Kasterne og Forrettighederne; vi have overalt indskrevet Lighed for Loven som en Grund-sætning; vi have givet Alle Stemmeret; — men se: nu forlanger man Lighed i Kaar. Vi troede, at det kun gjaldt at løse Vanskeligheder af politisk Art, — og det sociale Spørgsmaal rejser sig med al sin Uklarhed og sine Farer. Der findes ikke flere Tyranner; Tronerne ere kuldkastede, eller de Konger, der endnu ere tilbage, ere bundne ved Forfatninger, som de i Almindelighed agte; men i Stedet for Fyrsternes Stridigheder og i Stedet for den dynastiske Kappelstrid, have vi nu en ganske anderledes forfærdelig Krigsaarsag: Nationaliteternes Fjendskab, der avler Krig mellem hele, indtil sidste Mand bevæbnede, Folkeslag. Hvis et Pust af kristelig Barmhjærtighed og social Retfærdighed ikke snart mildner al denne Hædfuldhed, staar Evropa, som et Bytte for Klasse- og Race-Kampene, Fare for at styrte sammen.

Det er blevet paavist af Toqueville, og hvad han har forudset, bekræfte Kjendsgjærningerne daglig, at alle Folkeslag uundgaaelig føres henimod Demokratiet, medens paa den anden Side Demokratiet kun synes at avle Strid, Uorden og Anarki. Det synes saaledes, at det Samme paa en Gang er uundgaaeligt og uudførligt. Hvorledes

skal man forsonse den absolute Frihed med Bevaringen af den tilværende Samfundsordning, og hvorledes kan man bevirke at Kaarenes Ulighed, som man erklærer at være nødvendig, kan holde sig samtidig med den politiske Lighed, som man forkynder, — dette er det skrækindjagende Spørgsmaal, som vore Samfund maa løse, hvis de ikke ville gaa til Grunde som Oldtidens.

Demokratiet fører os til Afgrunden, udbryde de Konervative, og de have Ret. Enten maa Ejendommen og Frembringelserne fordeles paa en retfærdigere Maade, — eller Demokratiet vil uundgaaeligen føre til Despotisme og Forfald igjennem en Række af Samfundskampe, hvorpaa de i Paris i 1871 begaaede Rædsler kunne give en Forsmag.

Besjælet af den kristelige Aand erklærer man med en forbavsende Mangel paa Forudseenhed, at alle Mennesker have de samme Rettigheder, og man giver virkelig Alle Stemmeret, hvorved det gjøres mulig for Masserne at udnævne Lovgiverne og saaledes forfatte Lovene. Samtidig fortælle Økonomerne dem idelig, at al Ejendom skyldes Arbejdet, og dog se de, at under de nuværende Institutioners Herredømme have de, der arbejde ingen Ejendom, ja tjene næppe det nødvendige Livsunderhold, medens de, der ikke arbejde, leve i Overflødighed og eje Jorden. Da hine udgjøre det store Flertal, hvorledes vil man forhindre dem i en Dag at anvende den Overmagt, hvorover de raade, til et Forsøg paa at forandre Lovene for Rigdommenes Fordeling paa en saadan Maade at Apostlen Paulus's Ord: «hvo der ikke arbejder, skal ikke have Føden», bliver til Virkelighed?

Det moderne Demokratis Skæbne er alt skrevet i det antike Demokratis Historie. Det er Kampen mellem de

Rige og de Fattige, der ødelagde Oldtidens Demokrati, ligesom den vil ødelægge vort Samfund, hvis vi ikke tage os i Agt. Ogsaa i Grækenland havde man indrømmet alle Borgerne lige Rettigheder. De gamle Lovgivere havde dog anerkjendt denne fundamentale Sandhed, som Aristoteles bestandig gjentager: Ligheden og Demokratiet kunne ikke bevares uden Lighed i Kaar. For at opretholde denne Lighed havde de søgt alle Slags Udveje: Fædrenervens Uafhængighed, Begrænsning af Arveretten, Opretholdelsen af den kollektive Ejendomsret for Skoves og Græsganges Vedkommende, offentlige Maaltider, hvor Alle toge Plads, *sussitia* og *copis*, hvorom der saa ofte er Tale hos de gamle Forfattere. Som bekjendt forhindrede alle disse Forholdsregler ingeniunde Ulighedens Fremgang, og da begyndte — ganske som nu i Frankrig og Tyskland — Samfundskampen mellem to Klasser, der næsten havde lige saa modsatte Interesser som to rivaliserende Folk. Hør dette Platos alvorlige Ord: «Enhver af de græske Stater er ikke én, men den indeholder i det Mindste to Stater, hvoraf den ene bestaar af Rige, den anden af Fattige.»

Da de Fattige var i Besiddelse af politiske Rettigheder, vilde de benytte sig heraf for at oprette Ligheden: snart væltedes alle Skatter over paa de Rige; snart konfiskeredes de Riges Ejendomme, idet de dømtes til Døden eller til Landflygtighed; ofte afskaffedes al Gjæld, og undertiden gik man endog saa vidt, at man foretog en ny ligelig Deling af alle Ejendomme. De Rige forsvarede sig naturligvis med alle Midler, endog med Vaaben. Derfor se vi disse bestandige sociale Krige. Polybius samler denne sørgelige Historie i et eneste Ord: «I enhver Borgerkrig kommer det an paa at foretage en ny Fordeling af

Formuerne.» «De græske Stæder,» siger Fustel de Coulanges, «svingede bestandig mellem to Revolutioner: den ene plyndrede de Rige; den anden gjengav dem deres Formue. Denne Tilstand varede fra den peloponesiske Krig, indtil Grækenland blev erobret af Romerne.»

Saaledes er det da Uligheden, der har bevirket det græske Demokratis Undergang.

Rom viser os det samme Billede. Fra Republikens Begyndelse kæmpe de to Klasser, Plebejer og Patricier, med hinanden. Plebejerne faa efterhaanden politiske Rettigheder, men tabe lidt efter lidt Ejendommen, og samtidig med at der vindes lige Rettigheder, bliver Uligheden i Kaarene forfærdelig stor. Licinius Stolo, Brødrene Gracchus og andre Folketribuner bestræbte sig ved de agrariske Love for at gjenoprette Ligheden; de foreslog Delingen af *ager publicus*. Forgæves: paa den ene Side ser man den store Ejendom, paa den anden Side Trældommen udvide sig. De smaa Ejendomsbesiddere, der havde været Republikens Marv, blive afløste af et arveløst Proletariat. Der findes ikke mere noget rommersk Folk: der er kun Rige og Fattige, som strides og hade hverandre. Endelig udgaar — som sædvanlig — Despotiet af dette Fjendskab mellem Samfundsklasserne. Plinius samler dette Drama i et Ord, der forklarer den rommerske Historie: «*Latifundia perdidere Italiam*». I Rom som i Grækenland ødelægges Uligheden, efter først at have ihjelslaaet Friheden, selve Staten.

H. Passy har skrevet en Bog («*Des formes de gouvernement*») for at bevise, at Republikkerne kunne omforme sig til Monarkier, men at der ikke kan udgaa nogen varig Republik af et Monarki, fordi Fjendtligheden mellem Klasserne forhindrer den regelmæssige Oprettelse af

demokratiske Institutioner. De nærværende Begivenheder i Spanien og i Frankrig synes at give ham Ret.

Vore moderne Samfund standses nu af det Spørgsmaal, som Oldtiden ikke forstod at løse, og det synes, at vi ikke engang forstaa dets Alvor, trods de mørke Begivenheder, som vi ere Vidne til. Stillingen er imidlertid nu ganske anderledes betænkelig, end den var i Rom eller i Grækenland. To Aarsager forværre den i en særlig Grad: en økonomisk Aarsag og en moralsk Aarsag. Da Arbejdet i gamle Dage blev udført af Slaver, der i Almindelighed ikke tog Del i de sociale Kampe, standsede Uenighederne mellem de Rige og de Fattige slet ikke Frembringelsen af Rigdomme. Medens man kæmpede paa Agora, vedblev Slavearbejdet at underholde de to kæmpende Parter. Nu derimod stige selve Arbejderne ned paa Arena'en, og det er paa Arbejdsmarkedet, at Kampen staar. De sociale Kampe kunne derfor ikke vedblive uden at medføre Samfundets Forarmelse og Desorganisation.

Lad os nu se, hvorledes en højere Retfærdighedstanke gjør Faren endnu større. Da de Gamle ikke anerkjendte alle Menneskers naturlige Lighed, indrømmede de dem heller ikke de samme Rettigheder. Slaven, der kjørte Ploven, eller satte Væverskytten i Gang, var i deres Øjne et Trældyr, og kunde derfor hverken gjøre Krav paa Stemmeret eller paa Ejendomsret. Paa den Maade blev den sociale Vanskelighed særdeles simplificeret. Men vi have ikke den samme Udvej. For os er Menneskenes Lighed en Trossætning, og vi indrømme Negrene de samme Rettigheder som de Hvide. Kristendommen er en Lighedsreligion. Evangeliet er det glade Budskab, der bringes de Fattige, og Kristus er ikke de Riges Ven.

Hans Lære fører til Kommunismen: hans nærmeste Disciple og de religiøse Samfund, der have villet følge hans Bud strængt, have levet i Fællesskab. Hvis Kristendommen lærtes og forstodes i sin Stifters Aand, vilde den nuværende Samfundsordning ikke vare en eneste Dag.

Slaven er saaledes i vore Dage bleven Borger, og som fri Arbejder anerkjendes han som den Rigestes Lige-mand. Han stemmer, og han kan faa Sæde i Parlamentet. Han kræver eller han vil kræve Ejendom. Nu vel: hvorledes kan man modstaa ham, naar Filosofien og Religionen giver ham fuldkommen Ret? De Gamle, hvis Filosofi og Religion bestemt fordømte lignende Krav og forhindrede dem i at opstaa, have ikke formaaet at faa demokratiske Institutioner til at existere ved Siden af Ulighed i Kaar, skjønt Problemet kun omfattede de fri Borgere, der levede af Andres Arbejde. Vil det lykkes bedre for os, nu da Problemet omfatter hele Folket uden nogen Undtagelse?

I Frankrig viser Spørgsmaalet sig allerede med Voldsomhed. Det er naaet til det i Historien hyppige Punkt, hvor de højere Klasser, der trues af de lavere Klassers Krav, og som forfærdes over Samfundskampenes Rædsler, ville søge Frelse hos en Diktator. Hvis Versailles-For-samlingen i dette Øjeblik (1874) modsætter sig Oprettelsen af Republiken, saa er det ingenlunde fordi den udelukkende føler sig knyttet til den monarkiske Form: det er fordi den frygter, at det sejrende Demokrati snart vil bringe Lighedsaandens Krav med sig. Lad os ikke med en haanlig Medlidenhed betragte Frankrigs sørgelige Stilling: dets Skæbne vil en Dag blive vor. *Hodie mihi, cras tibi*, som Gravskriften siger. Overalt gjør Socialismen hurtige Fremskridt. «Endnu,» har Disraeli træffende

bemærket, «endnu er det kun en svag Zephyr, der næppe bevæger Løvet; men snart vil det være den løsladte Orkan, der kuldkaster Alt paa sin Vej.» I Tyskland er Socialismen et fast Parti, der har sine Blade, der kæmper i alle de store Byer, og som sender et stedse voxende Antal Repræsentanter til Rigsdagen. I Østrig, Spanien, England ere Arbejdermasserne gennemtrængte af socialistiske Ideer; endog nationaløkonomiske Professorer blive til «Kathedersocialister». Hvis Krisen synes hæftigere i Frankrig, er det dog ikke, fordi Faren der skulde være større. I Frankrig hviler tvært imod Samfundsordenen paa en sikrere Klippe, idet Jorden er fordelt imellem fem Millioner Ejere. Men Franskmændenes meddelsomme Aand, naturlige Veltalenhed og hurtige Logik giver hvert Problem en klarere Form, og saaledes bryder Kampen hurtigere ud. Dette glimrende Folks saa levende Indbildningskraft overdriver Farerne, og saaledes føres de to Partier til de yderligste Beslutninger. Men da den økonomiske Tilstand overalt omtrent er den samme, vil Fjendtligheden mellem Klasserne overalt bringe Friheden i Fare, og jo mere Ejendommen samles paa faa Hænder og jo mere Modsætningen mellem de Rige og de Fattige bliver kjendelig, desto mere vil Samfundet trues af store Omvæltninger. Enten vil Ligheden blive grundlagt, eller de fri Institutioner ville forsvinde. Toqueville saa ikke, at der ligger Demokratiets sande Fare. Men Macaulay har med en Veltalenhed, der faar En til at skjælve, paa-peget det i sit berømte Brev til «Times» (23 Marts 1857), i hvilket han viser, hvilken Fremtid der er forbeholdt de Forenede Stater.

Efter min Mening vil det moderne Demokrati kun undgaa det antike Demokratis Skæbne, saafremt det an-

tager Love, der bevirke, at Ejendommen bliver fordelt imellem et stort Antal Mennesker, og at en stor Lighed i de Enkeltes Kaar grundlægges. Man maa virkeliggjøre denne højere Retfærdighedsgrundsætning: «Til Enhver i Overensstemmelse med, hvad han har udrettet», saaledes at Ejendommen i Virkeligheden bliver Arbejdets Udbytte, og saaledes at hver Enkelts Velvære staar i Forhold til hans Delagtighed i Frembringelsesværket.

Den quiritiske Ejendomsret,*) som Rommerne have testamenteret os, er ikke højelig nok til at den skulde gjøre os det muligt at naa dette Resultat; men der er andre Ejendomsformer, og det er en stor og sørgelig Vildfarelse at tro, at den Ejendomsform, vi se raade for Tiden, er den eneste mulige. Det udelukkende, personlige og arvelige *dominium* over Jorden er en forholdsvis meget ny Kjendsgjerning, og i meget lang Tid har man kun kjendt og brugt den fælles Besiddelse af Jorden. Da Samfundsordningen i Aarhundredernes Løb har undergaaet saa dybe Forandringer, bør det ikke være forbudt at søge sociale Ordninger, der ere mere fuldkomne end de, vi kjende. Vi ere endog nødte til at gjøre dette, hvis vi ikke ville ende i et Uføre, hvor Civilisationen vilde gaa til Grunde.

Som Fichte i sin «System der Ethik» og Francesco de Cardenas i sin fortrinlige «Ensayo sobre la historia de la propiedad territorial en España» have bemærket, opdager Analysen to Elementer i Ejendommen: et socialt Element og et individuelt Element. Ejendomsretten er

---

*) *Dominium ex jure quiritium*, der kun var tilgængelig for *quirites* (rommerske Borgere), modsattes *dominium ex jure gentium*, der var tilgængelig for Alle.

ikke blot indstiftet i Individets Interesse og for at sikre ham Nydelsen af hans Arbejdsudbytte; den er ogsaa indstiftet i Samfundets Interesse, for at sikre dets Varighed og nyttige Virken. Disse to Sider af Ejendomsretten svare til det dobbelt Synspunkt, under hvilket man kan betragte Mennesket: dels som et enestaaende Individ, der i sin Uafhængighed forfølger sit Maal, dels som Borger og Samfundsmedlem, der er knyttet til sine Lige ved mangfoldige Forbindelser og forskjellige Forpligtelser. I de primitive Tider har Samfundselementet Overvægt i Grundejendommen. Jorden er Stammens Fælleseje; Individerne have kun en midlertidig Brugsret. I Grækenland tilhører en stor Del af Landomraadet Staten, og Resten er i alt Fald undergivet dens Overmagt. Det qviritiske *dominium* — det vil sige den uindskrænkede Ret over Jorden — viser sig for første Gang i Rom. I Middelalderen under Lensvæsenet er Ejendommen en Godtgjørelse for visse ydede Tjenester. Lenet er den Løn, der følger med en Bestilling. I Principet er det ikke arveligt; det indrømmes af Suverænen paa Livstid, og den, der faar det, skal til Gjengjæld bære Vaaben, opretholde Ordenen, haandhæve Retfærdigheden. Det udelelige Majoratsgods har fremdeles et meget kjendeligt socialt Præg: Besidderen nyder godt af det for sin Livstid; men han kan ikke frit raade over det, fordi dets Bestemmelse er at vedligeholde Familien, som med sine Minder, sin Storhed, sine Arvepligter betragtes som Nationens stiftende Element. Den hierarkiske Forbindelse mellem Klasserne og, som en Følge deraf, hele Statsordningen hviler paa Besiddelsen af Jorden. I vore Dage har Ejendomsretten ganske mistet sit sociale Præg: ganske forskjellig fra hvad den oprindelig var, har den nu ikke

længere noget Kollektivt ved sig. Den er bleven Forret uden Forpligtelser, uden Baand, uden Forbehold; den synes ikke at have andet Maal end at sikre Individets Velvære. Saaledes opfatter man den, og saaledes definerer man den. Ved den Lethed, hvormed Jorden afhændes, er den bleven gjort bevægelig; den gaar fra Haand til Haand, som de Frugter, den frembringer, eller de Dyr, den føder. Ved at gaa for vidt i denne Retning, har man rokket Samfundets Grundvold, og det tør formodes, at Fremtiden vil indrømme det kollektive Element en større Plads. «Vi ville,» siger Fichte, «komme til en social Ordning af Ejendomsretten; den skal tabe sin udelukkende private Karakter for at blive en offentlig Institution. Hidtil har Staten ikke haft anden Pligt end at sikre Enhver den rolige Nydelse af, hvad han besidder. Fremtidig skal det være Statens Pligt at sætte Enhver i Besiddelse af den Ejendom, hvortil hans Fornødenheder og hans Evner give ham Ret.»

Efter den fremragende tyske Skribent er det Kristendommen, der vil gennemføre denne Omdannelse. «Kristendommen,» siger han, «bærer endnu i sig en Fornyelsens Kraft, som man ikke aner. Hidtil har den kun virket paa Individerne, og middelbart gennem dem paa Staten. Men den, der har kunnet vurdere dens Kraft, det være som Troende eller som uafhængig Tænker, vil indrømme, at den en Dag vil blive den indre og ordnende Magt i Staten, og da vil den aabenbare for Verden sine Tankers fulde Dybde og sine Velsignelsers fulde Rigdom.»

Kristendommen har i Virkeligheden bragt Verden et Retfærdighedsideal, som vore Institutioner, hvor forbedrede end ere, endnu slet ikke virkeliggjøre. Dette Ideal var det «Himmeriges Rige», som de første Kristne troede

nær. I vore Dage venter man ikke mere «det tusindaarige Rige»; det er paa denne Jord og i vore Samfunds Midte, at man vil, at Lighedens og den evangeliske Retfærdigheds Grundsætninger skulle herske. Skulle Lovene forbedres, er det nødvendigt, at en højere Retfærdigheds- og Billighedsfølelse faar Herredømme over Sjælen. Man begynder at skimte, saa vel i de højere Klasser, som i dem der udelukkende leve af Arbejdet, at Evangeliets Lighedsideer maa gennemtrænge vore Institutioner og vore Love. Dette er et Punkt, som François Huet med en beundringsværdig Klarhed har belyst i sin for lidet kjendte Bog: «Le Christianisme social».

Der er visse Lande, hvor det radikale Demokrati har holdt sig gennem Aarhundreder, uden at de have været underkastede Lensvæsenet og Kongedømmet, og hvor den fuldstændigste Frihed har hersket uden at føre til Klassekampen og den sociale Krig. Det er Schweiz's Skovkantoner, hvis mærkelige Institutioner Edward Freemann har beskrevet saa godt. Der finder man den umiddelbare Regering, som J. J. Rousseau drømte om. I sine Folkeforsamlinger vedtager hele Folket Lovene, udnævner alle sine Embedsmænd og regerer selv, ganske som i de græske Republikker.

Men her har man naaet det Maal, som Oldtidens Lovgivere forgæves efterstræbte. Ligheden i Kaar er, saaledes som Aristoteles vilde det, bleven bevaret, og derfor har den politiske Lighed ikke gennem Anarkiet ført til Despotiet. Man har agtet den oprindelige Ejendomsform, der — fordi den alene stemmer med den naturlige Ret — ogsaa alene gjør det muligt for det sande Demokrati at holde sig, uden at styrte Samfundet i Forvirring.

I alle de oprindelige Samfund, i Asien, i Evropa, i Afrika, hos Indierne, hos Slaverne og Germanerne, ligesom endnu i vore Dage i Rusland og paa Java, blev Jorden — Stammens Fælleseje — periodisk delt mellem alle Familierne, saaledes at de alle kunde leve af deres Arbejde i Overensstemmelse med Naturens Bud. Enhvers Velstand stod i Forhold til hans Virksomhed og Forstand; i alt Fald var Ingen fuldstændig blottet for Underholdsmidler, og den arvelige og stedse stigende Ulighed var forebygget. I de fleste Lande har denne oprindelige Ejendomsform veget Pladsen for den kviritiske Ejendom, og Uligheden i Kaar har haft de højere Klassers Herredømme og Arbejdernes mere eller mindre fuldstændige Underkuelse til Følge. Men i Schweiz er ved Siden af de private Ejendomme en stor Del af hver Kommunes Omraade forblevet Fælleseje: det er de saakaldte «Allmende», et Navn der allerede antyder Institutionens Natur: «Allmende» = Alles Ejendom.

Den gamle germanniske Ret havde et fortrinligt Ord til at betegne en Landsbys Beboere: den kaldte dem «Geerften» = Arvinger. Alle den store kommunale Families Børn havde i deres Egenskab af Mennesker Ret til en Del af Arven; aldrig fandtes der nogen «Arveløs».

Den germaniske og slaviske Skik, der sikrede enhver Mand Nydelsen af et Stykke Jord, der kunde give ham hans Underhold, er det Eneste, der stemmer med Ejendommens fornuftmæssige Begreb. Den i Almindelighed antagne Ejendomstheori maa ganske omskibes; thi den hviler paa Forudsætninger, der staa i fuldstændig Strid med Historiens Kjendsgjæringer og med selve de Slutninger, hvortil man vil komme.

Man har ved Undersøgelserne om Ejendomsrettens Oprindelse ikke taget tilstrækkeligt Hensyn til gamle og saa at sige naturlige Kjendsgjæringer, der overalt ere fremgaaede af det Retfærdighedsinstinkt, der synes medfødt hos Mennesket. Sir Henry Maine har meget rigtigt bemærket: «Almindelige og antagelige Theorier, hvis Rigtighed dog ikke lader sig godtgjøre, f. Ex. Naturloven og Samfundskontrakten, nyde megen mere Anseelse end beskudne Undersøgelser om Samfundets og Lovens første Historie; men hine Theorier skjule Sandheden, ikke alene fordi de lede Opmærksomheden bort fra den eneste Vej, hvor den kan findes, men paa Grund af den Indflydelse de udøve paa Retsvidenskabens Udvikling.»

Saaledes har man for at forsvare den qviritiske Ejendomsret, som Rommerne have testamenteret os, paa-staaet, at den fandtes overalt og til enhver Tid, «ubique et semper»; — alligevel viser Historien, at Ejendomsrettens oprindelige og almindelige Form har været den Besiddelsesret, som vi se hos germaniske og slaviske Stammer, og som selv i Rom var gjældende paa *ager publicus*.

Juristerne, der lade sig lede af Digestæ og Institutiones, udlede Ejendomsretten af en Bemægtigelse af en *res nullius*; men Jorden har aldrig været *res nullius*. Hos Jægerfolkene betragtedes Jagtterritoriet, hos Hyrdefolkene Græsgangene, hos de første agerbrugende Folk de dyrkede Marker, som Stammens fælles Ejendom, og Ingen faldt paa den Tanke, at en Enkeltmand kunde have nogen udelukkende og arvelig Ret dertil. Bemægtigelsen kunde kun give Ejendomsret over Løsøregjenstande, som man virkelig kunde gribe og holde fast ved. De gamle Rommers Salgsformaliteter vise, at Salg kun i Følge en langt

nyere Udvidelse blev en Form for Overdragelse af fast Ejendom.

Naar Nationaløkonomerne udelukkende udlede Ejendommen af Arbejdet, ere de i Strid med Juristerne og alle Landes Lovgivninger og endog med Samfundets nuværende Ordning, som deres Theorier, hvis de vare antagne, vilde sønderbryde.

De Forfattere, der ville bevise Ejendommens Nødvendighed, fremføre i dette Øjemed Grunde, der vise, at Ejendomsretten, naar den skal være berettiget, burde være ordnet som hos de første Folk, det vil sige paa en saadan Maade, at den blev indrømmet Alle som en naturlig og uafhængelig Ret. Idet den fremragende Lovgiver Portalis udvikler Motiverne for den Del af den civile Lovgivning, der behandler Ejendomsretten, beviser han dennes Nødvendighed og Berettigelse paa følgende Maade: Mennesket kan kun leve af sit Arbejde; skal han kunne arbejde, maa han kunne tilegne sig en Del af Jorden, saa at han frit kan raade derover; altsaa er Ejendomsretten nødvendig. — Intet er sandere; men hvis Ejendomsretten er en uundværlig Betingelse for at arbejde og leve, er det nødvendigt, at Alle faa nogen Ejendom. Bastiat hylder de samme Præmisses som Portalis, og ser lige saa lidt, hvad Slutning de føre til. «Mennesket fødes med Ret til Ejendom,» siger han; «thi han fødes med Fornødenheder, hvis Tilfredsstillelse er nødvendig for at han kan leve, og med Organer og Evner, hvis Brug er nødvendig for Fornødenhedernes Tilfredsstillelse.» Det fremgaar af Bastiats Ord, at man, hvis man ikke vil dømme visse Individier til Døden, maa indrømme Alle Ret til at erhverve Ejendom. Men hvis Mennesket fødes med Ret til Ejendom, er det Lovens Pligt at gjøre det muligt

for ham at benytte sig af den Ret, man indrømmer ham.

«Mennesket,» siger fremdeles Bastiat, «lever og udvikler sig ved Tilegnelse. Tilegnelsen er et naturligt, providentielt, for Livet nødvendigt Fænomen, og Ejendomsretten er kun Tilegnelsen, som ved Arbejdet er blevet til en Ret.» Hvis Tilegnelsen er nødvendig for Livet, maa Alle kunne tilegne sig en Del af Stoffet ved Arbejdet. Denne naturlige Ret anerkjendes af Allmendinstitutionen og af den gamle germaniske Ret, men den miskjendes fuldstændig i de af Rommerretten udgaaede Lovgivninger. «Ejendomsretten er ikke en medfødt Ret,» siger en meget bekjendt Retskyndig, Dalloz; «men den udledes af en medfødt Ret: Friheden.» Hvis Ejendomsretten er uundværlig for Friheden, er det da ikke en Følge, at naar alle Mennesker have Ret til at være fri, have ogsaa alle Mennesker Ret til at være Ejere? Uden Ejendom vilde de visselig staa i Afhængighed af dem, af hvem de modtog Arbejds løn. Det andet Kejserdømmes berømte Retskyndige, Troplong, udtrykker sig i et lille Skrift «*La propriété d'après le code civil*», der i 1848 blev udgivet for at gjendrive de socialistiske Vildfarelser, saaledes: «Hvis Friheden er Grundlaget for Ejendomsretten, gjør Ligheden den hellig. Da alle Mennesker ere lige, altsaa lige fri, maa Enhver indrømme den Anden denne Rets suveræne Uafhængighed.» Enten er denne velklingende Frase meningsløs, eller ogsaa vil den sige, at vi bør sikre Enhver Nydelsen af en Ejendom, der kan være en Garanti for hans Uafhængighed.

De fleste moderne Forfattere erklære, at Ejendomsretten er en naturlig Ret. Men hvad vil dette sige, hvis

det ikke vil sige en Ret, der i den Grad hører til den menneskelige Natur, at intet Menneske maa kunne berøves den, med mindre han har gjort sig uværdig til den?

Kjendskab til de oprindelige Ejendomsformer vil, som anden historisk Kundskab, altid være nyttig; men den vil i en særlig Grad være det for de ny Samfund, hvor der endnu kan vælges mellem de forskjellige Former. Vore gamle Samfund ville kun vinde en med Retfærdigheden og Kristendommen mere stemmende Orden gennem en Række sociale Kampe, der kunne bringe Friheden i Fare; men de ny Samfund kunne undgaa disse forfærdelige Prøvelser, naar de ville lade sig belære af Historien. Hvis Occidentens Samfund havde fastholdt den naturlige Ejendomsret, vilde de maaske have bevaret Ligheden og undgaaet det fevdale Aristokrati, det absolute Monarki og det demagogiske Demokrati, der truer os. Kommunerne vilde have været befolkede af fri og lige Mænd, og ingen Besiddelsesløse vilde findes; Kommunerne vilde have forenet sig til Stater, og Staterne vilde have kunnet forene sig i Statsforbund. Lad os ikke glemme denne vigtige Lære, som de politiske og sociale Institutioners Historie giver os: Det Demokrati, hvor det ikke lykkes at bevare Ligheden i økonomiske Vilkaar, hvor to fjendtlige Klasser — de Rige og de Fattige — staa lige overfor hinanden, vil gennem Anarkiet komme til Despotismen. Aristoteles har sagt det, og Historien og den nuværende Tilstand beviser det. Skal Friheden bevares i en demokratisk Stat, maa Institutionerne anerkjende Ligheden.

Vore europæiske Samfund, hvor Demokratiet og Uligheden samtidig udvikle sig, ere derfor meget truede, og

jeg véd ikke, om de ville være i Besiddelse af den Klogskab, Kraft og Kundskab, der er nødvendig for en Forandring af deres Institutioner. Men de ny Samfund, der opstaa paa en jomfruelig Jordbund, kunne undgaa Faren, naar de ville antage de Love og Skikke, der fra umindelig Tid af have sikret de smaa schweiziske Kontoner Frihed og Ejendom under en Forfatning, der er saa afgjort demokratisk som vel muligt.
